

Nr 148.

Av herr **Sundberg**, *angående beredande av representation i riksdagen åt de stora ekonomiska närings- och fackorganisationerna.*

Förhållandet mellan staten och de stora ekonomiska organisationerna har under de senaste årtiondena undergått betydande förändringar såväl i vårt land som även annorstädes. Samtidigt som statsmakterna genom sin lagstiftning och på annat sätt i allt högre grad ingripit i det ekonomiska livet, har inom olika näringsgrenar och samhällsklasser efterhand uppstått en mängd fria och självständiga sammanslutningar med stark inre sammanhållning och betydande inflytande. Såsom exempel kunna nämnas Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige, De anställdas centralorganisation, Sveriges industriförbund, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges lantbruksförbund, Kooperativa förbundet, Riksförbundet landsbygdens folk m. fl. motsvarande självständiga eller till någon av dessa anslutna organisationer. Å ena sidan ha dessa sammanslutningar sökt att i eget intresse påverka statens handlande och därvid använt tillgängliga påtryckningsmedel, å andra sidan ha de — och detta kanske särskilt i vårt land — utnyttjats av statsmakterna i deras verksamhet på det ekonomiska området. Särskilt under det nu pågående världskriget har det senare skett i mycket stor utsträckning. Det torde utan överdrift kunna sägas, att det skulle varit omöjligt för vårt land att bemästra krigstidens ekonomiska problem tillnärmelsevis så drägligt som nu kunnat ske, därest icke denna väg stått öppen och om icke de stora organisationerna under krigstidens påfrestningar ådagalagt den samhällsanda och den måttfullhet i sina anspråk, som i regel varit fallet.

Det samarbete, som sålunda inletts, har resulterat i att de betydelsefullaste ekonomiska uppgörelserna träffats direkt mellan å ena sidan regeringen, å den andra de stora ekonomiska sammanslutningarna. Därigenom har riksdagen ej sällan kommit i efterhand, och den ekonomiska politiken har i stor utsträckning bestämts utan dess medverkan. Även där riksdagen formellt skulle ha haft befogenhet att ingripa, har den i verkligheten varit bunden av förhandsöverenskommelser, vilka ej kunnat rubbas utan särdeles allvarliga följder.

Mot detta kan i nuvarande läge ingen bärande anmärkning göras. Genom tillvaron av en samlingsregering ha dessutom de olika partiernas företrädare kunnat göra sig gällande och viss garanti vunnits mot maktmissbruk eller ensidig inriktning av samhällsproblemen från ett enda partis sida.

Även om den förda politiken under dessa krigsår sålunda visat sig vara den enda möjliga, må man emellertid ej blunda för de allvarliga risker, som ur det demokratiska statskicket synpunkt framdeles kunna uppstå, om de viktigaste frågorna lösas på sådant sätt, att riksdagens möjligheter att öva effektivt inflytande

på rikets styrelse i längden allmer minskas, detta så mycket mera som det kan konstateras, att utvecklingen även inom den kommunala förvaltningen tenderat i riktning att insnöra kommunernas arbete under ett allt starkare statsinflytande. Det gäller att i tid se upp, på det vi ej, mer eller mindre omärkligt, glida över i ett system, som kan leda till en utveckling snarlik den s. k. korporativa representation, som uppbyggt i vissa länder. Detta system innebär, att man helt eller i huvudsak berövat folkrepresentationen dess demokratiska grundval för att i stället vid regeringens sida ställa ett parlament sammansatt av de stora ekonomiska organisationernas företrädare. Som bekant har ett sådant system hittills icke prövats annat än i länder med ett autoritärt och diktatoriskt styrelsesätt. Då regeringen i ett sådant land själv kunnat utse korporationernas ledande män och företrädare i parlamentet, saknar detta den självständighet, som utgör den nödvändiga förutsättningen för en handlingskraftig och funktionsduglig representation, som skall tillvarata å ena sidan statens, å den andra de olika folkgruppernas berättigade intressen. Ett korporativt representationssätt kan sålunda ej tänkas möjligt eller lämpligt för vårt land. Å andra sidan gäller det att inom den ram, som genom allmänna folkval tryggar folkets inflytande på statens styrelse, söka få fram en lösning av frågan om riksdagens sammansättning, på det riksdagen må komma att förfoga över erforderlig sakkunskap för att med effektivitet kunna hävda sina kontrollerande befogenheter och noggrant granska den politik, som utformas av regeringen. Detta synes mig möjligt, om i riksdagen beredes plats för ett antal representanter, valda av de ekonomiska organisationerna. Önskvärt vore, att antalet dylika representanter ej blir alltför ringa, men det måste dock hållas så lågt, att någon nämnvärd inverkan på partiläget ej kommer ifråga. Mandaten böra fördelas på olika organisationer på ett sätt, som motsvarar dessas faktiska ställning och betydelse i det svenska samhället.

Uppgiften för dessa på särskilt sätt valda riksdagsmän skulle vara att bevaka vederbörande närings resp. organisations intressen i riksdagen samt att med de särskilda erfarenheter från det levande livet ute i landet, som dessa riksdagsmän besitta, berika riksdagsarbetet med en mera objektiv inriktning. Otivelaktigt skulle ett sådant tillskott på lång sikt komma att öka riksdagens auktoritet både gentemot regeringen och inför folkopinionen, samtidigt som behandlingen av många viktiga frågor sannolikt skulle underlättas. En förutsättning härför är naturligtvis, att de sammanslutningar, vilka finge förtroendet att välja representanter, skulle utse personer med verkligt framstående ställning och vidsträckt erfarenhet.

Även ur en annan synpunkt torde en lösning av riksdagens sammansättning i av mig angiven riktning vara att förorda. Med nuvarande förhållanden föreligga i många fall svårigheter att i riksdagen få in de representanter för näringslivet, detta önskar. Om tendensen alltjämt går i riktningen att förlägga de stora avgörandena utanför riksdagen, kan det bliva ännu svårare än hittills att förmå ledande män i det ekonomiska livet att åtaga sig riksdagsmandat. Tecken tyda på att även inom arbetarrörelsen en skiljelinje håller på att uppstå mellan den

politiska och den fackliga grenen, så att den senares praktiska erfarenheter ej i samma utsträckning som hittills komma att bli företrädda i det politiska livet.

Den lösning, som här skisserats, kräver givetvis noggrant övervägande, om den skall kunna komma ifråga att genomföras. Saken är dock av sådan betydelse, att den icke bör lämnas åsido. Jag får sålunda föreslå,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande åtgärder för att åt de stora ekonomiska närings- och fackorganisationerna tillförsäkra erforderlig representation i riksdagen.

Stockholm den 24 januari 1943.

Carl Sundberg.
